

מטעם רבותינו שרי התורה נ"ק מן הגאב"ד והגאון צ"ה ביד"צ שליט"א

הודעה חשובה

ב' ניסן תשע"א

ב"ה

נדרשנו על כהנים שנהגו לנסוע למידון, מהו הדרך המעולה לצאת מחשש טומאה, ולא בידרנו כפי הצורך ולא נוכל לאסור או להתיר ולקבוע בזה מסורת. אמנם בינתיים נתברר לנו לאחר דרישה וחקירה שיכולים להגיע דרך רחוב בורמא א', ונעשה בס"ד שילוט מיוחד עם מקומות הכניסה והיציאה שמה, ובוה אין מן הדין חשש טומאה כלל.

ואנו מזהירים שבטומאת כהן מזהרים אנו אפילו על קטני קטנים, ולא הותר להם רק בדרך המותרת בלי חשש.

ובזכות שמירת הכהנים מטומאה יחיש הקב"ה ויטהר אותנו שנזכה לקבל פני משיח צדקנו במהרה ובקרוב.

הכו"ח הביד"צ דפעה"ק ת"ו

נאם יעקב מענדל יאראוויטש

נאם יהושע ראזענבערגער

נאם נפתלי ה' פרנקל

נאם אברהם יצחק אולמאן

נאם משה שטרנבוך ראב"ד

בהיותי מחוסר מסורת בענין נסיעת כהנים למידון א"א לי לומר דבר ברור בכל הענין הנ"ל אבל ברור שכהנים הנוסעים למידון יסעו בדרך הנ"ל כדברי הביד"צ שליט"א

נאם 'יצחק טובי' ווייס רב ואב"ד דפעה"ק ת"ו

מטעם רבותינו שרי התורה נ"ק מן הגאב"ד והגאון צ"ה ביד"צ שליט"א

הודעה למארגני נסיעות למקומות הקדושים בנוגע לטומאת כהנים בטבריה

בנסיעות למקומות הקדושים בגליל, ובפרט לקראת ל"ג בעומר יומא דהילולא דרשב"י זיע"א, יש מקומות שיש בהם טומאת כהנים בעיר טבריה כידוע, אשר על כן על החברות לדאוג שלא יסעו דרך מקומות האלו.

והרינו להזהיר שעל הכביש החדש לכיון בית שאן (כביש מס' 348) המתחבר לרח' הפלמ"ח יש כמה מקומות שהוא עובר על קברי ישראל ושם גם אין אפשרות ללכת רגלי.

ואם נוסעים דרך מקומות האלו לפרסם במודעות שלהם לפני הנסיעה כי הנסיעה היא דרך מקומות שיש שם טומאת כהנים, והאחריות היא גם על הנוסעים הכהנים שידאגו לקיום אזהרה זו.

חברה שלא יקיימו את התקנה הזאת, נפרסם שאין לנסוע עמהם.

והשי"ת יצילנו ממשכולות, ויתקבלו תפילות ישראל לרחמים ולרצון לפני אדון כל להוושע בדבר ישועה ורחמים, עדי נזכה לוישב מצרף וטהר את בני לוי בב"א.

וח"ש בשם הביד"צ שליט"א יום י"ד אייר תשע"א לפ"ק

מירון - הר המערות

לפני כ-85 שנה, בעת שלטון המנדט בארץ הקודש, סללו האנגלים (במימון נדבן יהודי מנא יורק), כביש רחב המוביל לכניסה לציון (כביש הירידה כיום), וכן עשו מגרש גדול סביב החצר (כיום השטח שלפני הכניסה), הכביש והמגרש נסללו על חלקים מבית קברות שהיה במקום, (בו נקברו גם הרוגי המפולת בשנת תרע"א).

בעקבות כך יצא הבי"ד דעיה"ק צפת ובראשם הראב"ד הגאון רבי נחום אתרוג זצ"ל (בספר "שאל שאול" להגאון רבי שאול בראך זצ"ל הדפיס הערותיו ששלח ביחד עם חברו לישיבה הריב"ז זצ"ל. למד יחד עם הגאון רבי משה קלירס והגר"מ מסלאנים זצ"ל, כמו"כ היה לו מו"מ בהלכה עם מרן החזו"א זצ"ל) באזהרה לכהנים, וז"ל:

"היות וידוע שמסביב לחצר בית הזוהר התנא הרשב"י זיע"א היו איזה קברים ידועים מבני ישראל מסומנים שלא ידרכו שמה הכהנים, ובזמן האחרון נאבדו. ובפרט עכשיו שעשו מגרש גדול סביב החצר הנז' וחפרו ומצאו שם עצמות, ומהצד השני שהיו ג"כ קברים אחדים מבני ישראל מלאו עפר ע"ג בכדי להשוות את ככר המגרש. ולא ניכר עוד מקומם, הנה יש לזה דין שדה שאבד בה קבר שמבואר בתוס' והר"ש דגם ברשות הרבים טמא מדרבנן. ומטמא באהל לכהנים ואסורים ג"כ לילך בתוך ד' אמות של הקבר" (הפסק בשלמותו פורסם בקובץ מבקשי תורה, ניסן תש"ע).

וכן כותב בספר "תשובות והנהגות" (ח"ג, יו"ד סי' רס"ו) וז"ל: "והנה גם בדרך להציון ואפילו בכביש שלפניו יש תחתיו עצמות, ושמעתי פעם מפי הגאון הצדיק רבי אהרן כהן זצ"ל ראש ישיבת חברון, שבכביש בין מירון לצפת יש מקומות שהוא סלול על קברים ומטעם זה הוא נזהר לא לנסוע בדרך זה, וכבר אמרתי שבאהל רשב"י רוב גדולי עולם זצ"ל אסרו לכהנים ליכנס שם, והמתירין סוברים שהוא נבנה באופן שמותר לכהנים ליכנס, ועכ"פ מבחוץ כל הכהנים נהגו היתר, ואין דעתי כן, אלא כבר מן הגישה להמקום, דהיינו בחלק מהשבילים העולים למעלה ידוע שאינו בחזקת טהרה, וראוי להם לא ליכנס, ועל הכהנים מוטל לשמור את קדושת כהונתם ולא ליכנס לנדנד ספק שנאמר קדושים יהיו וצריך לזה שמירה. ואף שבשעתו הגאון רבי שמואל העליר זצ"ל אב"ד צפת התיר לכהנים, לא ידוע לנו האך היה מצב השביל בשעתו, אבל אנו אין לדין אלא מה שענינו רואות, ונראה שכל האיזור בית הקברות גדול היה, "ומה לו לכהן בבית הקברות", ואם כי המקום מסוגל לתפלה לכהנים חייבין לשמור על קדושתם, ויתקיים אז בהם ואני אברכם. ונתברר לי בעדות ברורה כמ"ש ששביל אחד שם בנוי על קברים ומטעם זה לבד יש לאסור לכהנים ולא מפני המערה דוקא, **וכן רואים אנו שמימין ומשמאל לקבר הרשב"י ישנם קברים נוספים ובודאי בית הקברות גדול היה שמה**, וכבר העלו האחרונים דאף שספק טומאה ברה"ר טהור, היינו רק לענין טומאה, אבל לא אמרינן כן

בעמדנו סמוך ונראה ליומא דהילולא של האי תנ"א עיר קדיש משמייא נחית אדונינו בר יוחאי זי"ע, כאשר רבבות אלפי ישראל עולים לציון הק' לשפוך שיחם במקום הקדוש, ובתוכם כהנים רבים, המצווים על טהרתם, מצאנו לנחוץ להגיש בפניהם את הרשימה דלהלן, בו ציינו את מקומות הקבורה והמערות סביבות הציון הידועים עד עתה בצירוף מפה מפורטת בליווי תמונות, על מנת שידעו את אשר לפניהם.

לא באנו לחדש דבר, כי המערות והקברים לא עתה 'נולדו', ורובם כבר ספונים טמונים בהר הקודש מזה אלפי שנים, אלא שעד לפני עשרות שנים, לא היה נוגע ענין זה כ"כ למעשה, משלשה סיבות עיקריות:

א. מלפנים, היתה דרך העליה לציון הרשב"י מדרך אחרת לגמרי, ולא בדרכי העליה כיום, שנבנו על קברים (וכפי שנפרט להלן).

ב. מלפנים, ציבור העולים מירונה לציון הרשב"י זיע"א ביום ל"ג בעומר, ובודאי במשך השנה כולה, לא הגיע אלא למאות בלבד, ומתוכם כמובן אחוז קטן עוד יותר של כהנים, ולא התפזרו אנה ואנה ברחבי ההר.

אך בעשרות השנים האחרונות, גבר זרם העולים ומספרם הוכפל והושלש פי כמה וכמה ומגיע כיום הזה לאלפים ורבבות בלע"ה, ולא בל"ג בעומר בלבד, אלא גם במשך כל השנה כולה הומה המקום מאדם.

והיות והמקום נהיה יותר ויותר צר מהכיל את ההמונים, החלו אט אט להרחיב: 1. בנין הציון והחצר עצמו. 2. בניה סביבות הציון. 3. שטחים סביבות בנין הציון.

וכיון שכך, פרוסים ציבור העולים ובתוכם המוני כהנים סביבות הציון, ועל פני ההר בכל צדדיו ואגפיו, ללא ידיעה מספקת מהמקומות מהם צריכים להזהר.

ג. מקומות רבים שהיו ידועים ומסומנים במקומות קבורה, נשכחו או נאבדו במשך השנים.

ונבאר את הדברים אחת לאחת:

א. בענין שינוי הדרכים. כפי שנודע מפי זקני מירון, ובפרט מה שסיפר הרב שלמה ציפער שליט"א מה ששמע מהרה"ח ר' שמואל צ'צ'יק זצ"ל ששהה רוב ימיו במירון, שמלפנים, לא היו קיימים כל הכבישים העולים לציון כהיום, ואפילו הכביש הראשי (עכו-צפת) לא היה קיים אז כלל, והבאים מצד דרום לציון הרשב"י היו עולים אליו בשביל צר קשה ומפותל, שהחל מצומת מגידו והגיע עד לצד דרום של הציון (הכיוון אליו מתפללים בציון). והבאים מצפון הגיעו מכיוון גוש חלב וספסופה, דרך הכפר העתיק והמושב זקנים הישן (בני עקיבא כיום).

לענין איסור והיתר, ואסור לכהן מן התורה ליכנס, עכ"ל.

כמו"כ, לפני כעשרים שנה פוצל הכביש לשניים, הקיים נשאר לירידה והשביל הישן הורחב והפך לכביש העליה (השביל עם מדרגות שהיה לפני כן נעשה לפני כ-50 שנה), ואף הוא נסלל על גבי מערות (תמונות 39, 40, 41). אנשי מירון מעידים שהקבלן שביצע את סלילת הכביש, כשגילה מערה סתמה מיד כדי שלא יעצרו לו את העבודות.

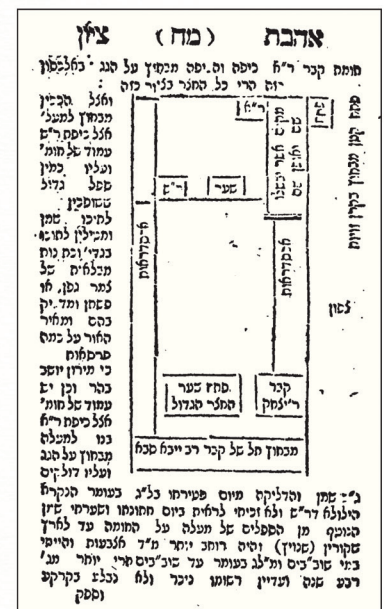
גם לפני כעשר שנים, כאשר סללו את "דרך מהדרין", נתגלתה מערה עם 2 כוכים המגיעה עד מתחת לכביש, ובנו מעליה גשר לכהנים (מן הראוי לציין שבדרך זו ישנם אילנות המאהילים ע"ג קברים ידועים ומגיעים עד לאם הדרך. מפעם לפעם גוזזים את העצים אך הם חוזרים לצמוח ויש לחותכם שוב ושוב, כמובן שאין זה פותר את שאר השאלות, מהמערות שבאיזור זה).

נמצא, שהדרכים כיום המובילים לציין, אינם כלל הדרכים בהם השתמשו בעבר, כך שאין כל ראייה מכך שהיו כהנים מגדולי ישראל, שידוע עליהם שעלו לציין הרשב"י, כי לא ניתן לדעת באיזה דרך עלו מירונה.

ב. הרחבת הבנין ואגפיו והכשרת שטחים סביבותיו. לפני כ-90 שנה בערך, בנו גם את החלק החיצוני של החצר (מהכניסה של החצר כיום, עד קברו של רבי יצחק), והכניסה לציין היה עד אז סמוך ממש לקבר רבי יצחק,

כך מביא תלמיד אור החיים הק' באגרתו וז"ל: "בראשון פתח המערה קבור רבי יצחק והיא היא פתח החצר", כן שרטט בספר "אהבת ציון" שהיה במירון בשנת תקכ"ד-ה (לפני קרוב ל-250 שנה)

כך גם רואים בתמונה מלפני כ-90 שנה, ולא כפי שהיא כיום שהכניסה היא מול מערת רבי ייבא סבא, ובבדיקה שנערכה

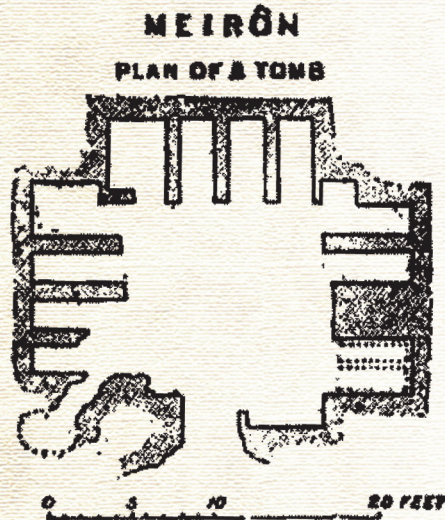

ציין הרשב"י כפי ששרטט בעל "אהבת ציון" לפני קרוב ל-250 שנה, בו נראה ברור שפתח שער החצר, הוא ליד קבר ר' יצחק

בתמונה שמלפני כ-90 שנה ניתן לראות בבירור שפתח החצר הוא ליד קברו של רבי יצחק נפחא

בתוכה, התברר שהיא פונה בחלקה לכיוון כביש הכניסה לציין הרשב"י. יש לציין שבשרטוט שנרשם לפני כ-126 שנה ומייחסים אותה למערה זו, נראים בה 13 כוכים, כך שמדובר במערה גדולה במיוחד.

שרטוט מערת רבי ייבא סבא שנעשה ע"י "קרן החקר הבריטית" בשנת 1883

כמו"כ היכל רבי אלעזר ברשב"י היה קטן מכפי שהוא היום, ורק לפני כמאה שנה הרחיבוהו בצד צפון, כך שיתכן שתוספת זו נבנתה על מערות, שהרי ישנם מערות קבורה סמוך לחצר הרשב"י, כמו שהעיד תלמיד האור החיים הק', הכותב בפירוש ש"סמוך לחצר הרשב"י ע"ה מערה גדולה לא ניקבו שמותם, סמוך לה מערה קבור רבי יוסי מטופרי ותלמידיו, סמוך לה מערה גדולה נקרא מערת כהנים", עכ"ל. וכפי שהובא לעיל מהביד"צ דצפת שכתבו: "מסביב לחצר הרשב"י היו איזה קברים ידועים מסומנים שלא ידרכו שמה הכהנים, ובזמן האחרון נאבדו", וכפי שכתב בשו"ת "תשובות והנהגות" הנ"ל "וכן רואים אנו שמימין ומשמאל לקבר הרשב"י ישנם קברים נוספים ובודאי בית הקברות גדול היה שמה", כך שכל הוספה כל שהיא יתכן שהיא מאהילה מעל אחת מערות אלו, ונמצא שגם לדעת המקילין להכנס למערת הרשב"י בזמנם, יתכן שכיום השתנה המצב. (אגב, מספר הרה"ח ר' יודל סלאנים שליט"א בשם אביו הגה"ק רבי מאטל סלאנים זצ"ל, שבשעה שהרחיבו את היכל רבי אלעזר שברו מערה אחת, וחכמי צפת דאז שהיו אחראים ע"ז, לא הוציאו שנתם, רח"ל).

היכל רבי אלעזר - לפני הרחבתו

ואכן, כך גם נראה בחוש, ובמקומות רבים שחפרו או יישרו קרקע, נתגלו מערות קבורה. אם זה בנעיצת עמוד תאורה (תמונות 24, 33), בניית בור בטחון (תמונה 25), בניית ארון חשמל (תמונות 38, 43), שיפוץ "אהל משה" (תמונות 26, 27), כך גם בהכנת הרחבות למיניהם.

ואכן כך מספר הרה"ח ר' יודל סלאנים שליט"א שאביו הגה"ק רבי מאטל סלאנים זצוק"ל, היה אומר שהר מירון הוא בית קברות לכל דבר, והתבטא בזה"ל: **"רבי שמעון האט מען נישט באגראבן אין א וואלד, נאר אין א בית הקברות"** (לא קברו את רבי שמעון ביער אלא בבית הקברות).

ומספר הרה"ג ר' יוסף משה סופר שליט"א שחמיו הרה"ג ר' מאיר כהן זצ"ל, (שפעל רבות בענין החאלאקא לילדי ירושלים, ואף חיבר ניגונים מיוחדים לל"ג בעומר המושמעים עד היום), ולמרות זאת, לא נסע אף פעם למירון, באמרו: "מה לכהן בבית הקברות". כן מעיד הרה"ח ר' ישראל הכהן רוזנפלד שליט"א בן הרה"ח ר' מנשה זצ"ל, שאביו סיפר שכשהיה אברך צעיר נסע לציון הרשב"י, אך מאוחר יותר כשנודע לו שהמקום מלא קברים פסק מללכת.

*

כל אלו, הביא לכך שכהנים יראי ה' ארגנו סיור מומחים שהתקיים ביום ה' במדבר כ"ז אייר תשס"ט העל"ט. בביקור זה השתתפו מומחים מכל גווי הקשת של היהדות החרדית, ביניהם: הרה"ג ר' יחיאל פישוהוף שליט"א מח"ס "טעם ודעת" על הל' טהרת כהנים, הרב שלמה ציפער שליט"א, הרב מיכה רוטשילד שליט"א (לרפו"ש בתושח"י), במטרה לברר עד כמה שאפשר, מה הם המקומות הידועים שהכהנים צריכים להזהר בהם.

הרבה מהמקומות שצוינו בקונטרס זה, הם ממה שצויין במפה בעת הסיור הנ"ל. הדברים גם הועברו לביקורת אנשי מירון, שאישרו את הדברים והוסיפו עוד מספר מקומות הידועים להם.

רוב המקומות המתפרסמים בקונטרס זה, פורסמו לראשונה בערב ז' אדר תש"ע בעת שהמונים פוקדים את הציון הק', ובהם המוני כהנים. כעת, בעמדינו לפני ל"ג בעומר הבעל"ט כאשר רבבות ובתוכם כהנים רבים פוקדים את הציון הק', ראינו לנחוץ לחזור ולפרסם הדברים ביתר בהירות, בליווי תמונות ברורות מהשטח.

ונסיים בתפלה לבוכ"ע שלא תצא תקלה מתח"י, והדבר יביא תועלת מרובה לטהרת הכהנים. וזכות התנ"א הרשב"י זיע"א יעמוד לכל העוסקים בטהרה, ולכל ישראל, להגאל בגאולת עולמים, אמן.

ואכן, בכל שינוי שנעשה באיזור הציון וסביבותיו, כהוספת בניה, יישור קרקע, חפירה וכדומה, גרם לשאלות קשות, ולדוגמה: **ברחבת אהל משה** בצד צפון מחוץ לבנין הציון, התקינו לפני כעשר שנים גג פיברגלס על כל השטח, ולא עלה על דעת איש שהדבר יכול לעורר בעיה כל שהיא, ולמעשה לפני כשנה נמצאו במקום מערה וכמה קברים, ובהיות גגה מאהיל על פני כולה, נתפשטה הטומאה לכל שטח אהל משה, ואף עברה לתוך בנין ציון הרשב"י דרך שלשת החלונות הפתוחות מהבנין לאהל משה, כך שגם הכהנים הנוהגים להכנס למערה, נכשלו בטומאה במשך שנים רבות.

כמו כן לפני שנתיים, כאשר הרחיבו מרפסת הכהנים, נתברר לאחר מכן שהוספה זו מאהילה על מערת קבורה (תמונה 31), וכך נכשלו אלפי כהנים מכל רחבי העולם, שהקפידו לא להכנס לתוך הבנין (ורק אחרי ל"ג בעומר האחרון עשו שם אהל חוצץ זמני).

נוסף על אלה, בהר ובמדרון סביבות בנין הציון ישנם מערות קבורה רבות ידועות ושאנים ידועות, אך מלפנים העולים מירונה לא היו מגיעים לשם כלל כי היה הר שומם מלא בצמחיה סבוכה ולא היה לשם גישה נוחה, אך בשנים האחרונות ממש, אחרי שהכשירו שם כמה וכמה שטחים, והמקום הפך להומה אדם, נוצרה שאלה לכהנים.

ג. מקומות קבורה רבים נשכחו או נאבדו או נהרסו במשך השנים. מערות רבות למרות שבעבר ראו אותם בבירור וידעו הכהנים להיזהר שלא להתקרב, במשך השנים השתנה המצב, אם מפני שנסתמו במשך השנים מהעפר שנסחף מהגשם במדרון ההר, והן מפני שמערות רבות נסתמו באבנים או ביטון על ידי עסקנים, על מנת למנוע את חילולם ע"י הארכיאולוגים ושוודדי קברים שלטשו מאז את עיניהם על האזור המלא מערות עתיקות, ולכן כיום במקומות רבים רואים רק פתח מערה סתומה, ובמקומות אחרים אפילו את הפתח לא רואים, כי כיסו גם את הפתח. וכן בחלק מהמקומות בנו קיר תומך שהסתירו לגמרי את מיקום המערות, ולא נותרו במקום שום סימנים שיעידו על הימצאותם (ראה תמונות 8-9), ושוב אינם ידועים כי אם לאותם יחידים שהתעסקו עמם.

מלפנים, המקומות שנודעו כמקומות קבורה, היו מסומנים שלא ידרכו שמה הכהנים, אך במשך הזמן נאבדו. כך גם כותבים הביד"צ דצפת הנ"ל: **"מסביב לחצר היו איזה קברים ידועים מבני ישראל מסומנים שלא ידרכו שמה הכהנים, ובזמן האחרון נאבדו".** וראה אגרת מסע לתלמיד האוהחה"ק הכותב כי בסמוך לחצר הרשב"י ישנם שלשה מערות קבורה מהם גדולים, וכיום אין ידוע מקומם, ובכלל כותב כי במירון והסביבה ישנם אלפי מערות קבורה שכבר אז לא ידעו מקומם.

תרומוזות לסייע לדבר מצוה:

אפשר לשלוח לת.ד. 58008 י-ם, לפקודת "טהרת הכהנים",

או בטל. 057-3131-895

שיחה מאלפת

הרב שלמה ציפער שליט"א - העוסק בענייני קברים וטהרת כהנים למעלה משלושים שנה, ושימש כמשגיח וכמבצע מטעם גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלח"ט אשר עמנו שליט"א במקומות רבים בארה"ק וברחבי העולם, ולאחרונה נתמנה כמשגיח בהר מירון - נאות לענות לנו על סדרת שאלות להבנת הנושא.

שאלה: לאחרונה נתעורר ענין שאלת הגעת הכהנים למירון, מה הביא לכך, מה יום מיומיים?

תשובה: הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל, ולכן אין לתמוה מה יום מיומיים, ישנם הרבה דברים ששנים רבות לא היה להם דורש ומבקש, ולפתע ללא כל סיבה מיוחדת, נעשה אותו תיקון, ויש לכך הרבה דוגמאות, ואציג רק אחת מהם, שהיא דווקא קרוב לנושא עליו אנו דנים.

שאלתי אברכים שעברו את שנות הארבעים לחייהם, האם ידוע לכם שעד לפני 36 שנה, לא הייתה קיימת כל מחיצה בין הגברים לנשים בהיכל הגדול של רבי אלעזר? בדרך כלל אני שומע את המענה הבא: לא! חשבתי שהמחיצה היתה מאז ומעולם...

ובכן, עד שנת תשל"ד, לא היתה כל מחיצה בין גברים לנשים במקום, ואכן המצב הי' לא טוב (וכפי שכותב הגה"ק מסאטמאר בספרו "על הגאולה ועל התמורה" כי בל"ג בעומר "בכל היום לא הי' אפשר לילך שם מפני רבוי המתפרצים"), אך דבר לא נעשה בנידון, עד שקמה רוח בהני תרי צנתרא דדהבא, הלא המה הרה"צ ר' זלמן בריזל זצ"ל, והרה"צ ר' שלמה אליעזר מרגליות זצ"ל, אשר קמו ועשו מעשה, והציבו לראשונה מחיצה בגובה מטר בלבד, שלא הרבה שינתה את המצב, אך בעקבות כך, משנה לשנה השתפרה המחיצה, עד שכיום היא דבר פשוט ומובן מאליי... האם גם על תיקון זה שאלו "למה עכשיו", או "מדוע באים לשנות ממה שהיה נהוג עד היום"?

זאת ועוד, בעקבות העבודות המאסיביות הנעשות בשנים האחרונות בציון הרשב"י ובאתר מסביב, נתגלו כמה וכמה קברים ומערות קבורה, שלא היו ידועים עד הנה.

הגילוי הראשון היה בחודש כסלו תשס"ט כאשר חפרו ברחבת אהל משה, נמצאו קבר ומערה, ובהיות השטח מקורה הועברה הטומאה גם לתוך בנין ציון הרשב"י, ופורסם אז ע"י הביד"צ של העדה החרדית שליט"א שאסור לכהנים להכנס להיכל הרשב"י עד לתיקון. הדבר עורר כמה וכמה כהנים יראים, לברר את המצב במירון.

בהיות והביד"צ מינו אותי להיות המשגיח לעשות שם תיקון, פנו אלי כמה כהנים לברר הדברים, ואמרתי להם שמלבד זה, ישנם עוד מקומות הידועים לי שעל הכהנים להזהר בהם, וכך נתעורר הענין לברר את המצב בהר מירון.

בעקבות כך, חודשים ספורים לאחר מכן, התעורר אברך כהן ירא וחרד, בהקשר לכביש טבריה העובר ע"ג קברים, ואף פנה להביד"צ שליט"א, שפרסמו מודעה לכהנים להימנע מלנסוע על כביש זה. ואכן כפי הידוע לי כ-80% מהאוטובוסים של הופמן נסעו דרך צמח, דרך המקיפה את ים כנרת מצד מזרח, וכך ניצלו המוני כהנים מלהכשל בטומאה.

ואכן, בעקבות ההצלחה בעיר טבריה, החל אותו כהן לפעול ביחד עם עוד כהנים חשובים, ומיד לאחר ל"ג בעומר אשתקד ביום כ"ז אייר תשס"ט אורגנה משלחת מומחים ובראשם הרה"ג ר' יחיאל פישווק, הרב מיכה רוטשילד והרב יוחנן לומברד ועוד, וגם אני בתוכם, לבדוק את המצב בהר מירון.

שאלה: מה נתחדש למשלחת אחרי הביקור במירון?

תשובה: המשלחת סיירה בכל איזור הר מירון, בדקנו כל מקום ומקום הידוע כמקום קבורה, וציינו אותו במפה, ולפני ז' אדר תש"ע כשרבים פוקדים את הציון, פורסמה המפה בתוספת קצת ידיעות שנתווספו עד אז. בעקבות פרסום הדברים, הגיעו ידיעות ועדויות נוספות שאף הם פורסמו בהמשך.

מעניין לציין, שבעקבות פרסום הדברים, התעוררו כמה וכמה אנשים לספר דברים שהיו חבויים אצלם או אצל משפחתם במשך שנים רבות, ועד עתה לא הודיעו לאיש, אך כעת בעקבות הפרסום ספרו את הדברים.

ולדוגמה, סיפרו לי בניו ונכדיו של ר' יעקב כהן ז"ל (מוכר ספרים), שלפני שנים רבות נסע למירון, וכשחזר נכנס להגאון רבי דוד יונגרייז זצ"ל שהיה בן ביתו וסיפר לו שהיה במירון, אמר לו הגאון ר' דוד שלא יסע יותר בגלל שהוא כהן.

שאלה: אז מדוע לא היה ידוע הדבר לרבים שמירון מלא בקברים?

תשובה: שאלה טובה שאלת, וברצוני לספר לך מה שבדידי הוה עובדא, ומכאן תווכח שכבר היה לעולמים, וכך הוא מנהגו של עולם. כידוע קיים בטבריה בית הקברות גדול בכניסה הדרומית לעיר, ושם טמונים גם תלמידי הבעש"ט. בערוב ימי שלטון הטורקים קרוב לשנת תרע"ד זמן מלחמת העולם הראשונה, סללו הטורקים כביש שכיסה חלק גדול מבית הקברות והדבר כמעט ונשתכח. כעבור כחמישים שנה - בשנת תשכ"ד - חפרה חברת "מקורות" תעלה לרוחב חצי הכביש הנ"ל בעומק של 4 מטר, למטרת הנחת צינור מים בו עוברים המים המלוחים של המוביל הארצי, והרסו שורות שלמות של קברים, ונתגוללו אז עצמות רבות ע"פ השדה. בעקבות זאת נזכר הרב אברהם אשכנזי ז"ל שהיה שוחט ומראשי הקהל בטבריה, מהמעשה עם הטורקים, אך הדבר לא נתפרסם.

בתקופה ההיא, היה הכהן הגדול מאחיו האדמו"ר מתולדות אהרן בעל "דברי אמונה" זצוק"ל, מתארח הרבה בעיר טבריה, ובידעו הדברים נזהר שלא לעבור על אותו כביש, וכשהוצרך לילך שם הלך רגלי בצד הכביש (לכיוון הים).

במשך תקופה ארוכה ביקש האדמו"ר מעסקני טבריה שיעשו תיקון בכביש כי כהנים נכשלים בו, אך היה קולו כקול קורא במדבר במשך 21 שנה! וכולם סברו שהדברים אין להם שחר.

סוף סוף אחרי פעילות של 21 שנה (החל משנת תש"ל בערך), החלו בשנת תשנ"א לעשות תיקון על הכביש כיפין ע"ג כיפין, הורידו את האספלט וראו שורות שורות של קברים מסודרים ושלמים ממש כמו בתוך בית הקברות ללא כל שינוי, נתגלו בערך כ-70-60 קברים, כי הטורקים לא שברו את הקברים רק כיסו אותם.

הייתי אז המשגיח על המלאכה במשך שלשה חדשים רצופים, ועליתי יום יום להתפלל בבית הכנסת "אור תורה" שבעיר העליונה, ובהיות טבריה עיר קטנה מיד שאלו אותי מה מעשי פה, ונודע להם שעובדים לתיקון הכביש לכהנים, והדבר הפך לשיחת היום בביהמ"ד, ואחד כמדומני בשם גלר או גליס, סיפר שזקנו מחה על חילול

אחדים מבני מלאו עפר ע"ג בכדי להשוות את ככר המגרש ולא ניכר עוד מקומם", (אין הם כותבים מי כסה את הקברים, כנראה מפני שלומה של מלכות).

ולכן אין כל ראייה מימים קדמוניות לימינו, שאז הלכו בשבילים אחרים והגיעו לציון מכיוונים אחרים לגמרי, והקברים הידועים היו מסומנים והכהנים נזהרו, ואילו מאז שבנו האנגלים את הכביש והרחבה, ובפרט מאוחר יותר שהוסיפו והרחיבו כבישים חדשים, ישרו שטחים וכו', ובמהלכם כוסו קברים ונתגלו אחרים, בודאי כיום המציאות שונה לחלוטין, וקיימים חששות, הן על סביבות מבנה הציון, והן על הדרכים המובילות, וצריך לדעת מה היא ההלכה במצב כזה.

שאלה: אגב, האם ידוע מי הם הטמונים בהר הקודש מירון?

תשובה: איני מבין את השאלה, וכי מה נפק"מ מי טמון שם לגבי טומאה וטהרה? אך אם כבר שאלת, להוי ידוע לך כי בהר מירון טמונים אכן הרבה תנאים, שחלקם ידוע לנו וחלקם אינו ידוע. ספרי המסע השונים מציינים חלק משמות התנאים הקבורים שם, וגם אלו שאין ידועים, רבים מהם ללא ספק הם קדושי עליון, וכדאי לצטט מה שכתב תלמיד האור החיים הק' המתאר את מסעו של רבו הק', וז"ל: "הלכנו משם עוד למערת אלפים מלאות כוכין ואין ידוע אותם, ובקשנו רחמים על כל אחד ואחד ועל החברים כלל ופרט", עכ"ל. וכנראה שאם האור החיים הק' מצא לנכון להתפלל על קברים אלו, כנראה לא מדובר באנשים פשוטים.

שאלה: ישנם הטוענים שחלק מהמערות ריקות ואין רואים בהם עצמות, האם אמת הדבר?

תשובה: אכן כמה מערות נשדדו ורוקנו בתקופות שונות בהרבה מקומות, אך עד כמה שידוע לי, במירון, רובם ככולם לא נשדדו, וברבים מהם ניתן לראות בבירור שהכוכים סגורים כביום הקבורה, ולא נגעו בהם כלל. והמערות שכן נראות ריקות, יש לדעת:

(1) כי גם מערה שנראית ריקה לעין, אין זאת אומרת שהיא באמת ריקה לחלוטין, כי גם אם ח"ו שדדו אותה, בדרך כלל נשארים שם עצמות או חלקי עצמות המוחבאים בפניות או מכוסים בעפר וכדומה, והדבר צריך בדיקה יסודית ע"י מומחה.

(2) גם אם המערה נבדקה ע"י מומחה והיא אכן ריקה, אין הדבר פשוט להלכה (ועי' סנהדרין מז: "קבר הידוע אסור לפנותו, פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה", ובטושו"ע יו"ד סי' שס"ד), ואיני נכנס במסגרת זו לפרטי ההלכה, השייכים כמובן לפוסקי ההלכה.

(3) גם במקומות שנראים כוכים ריקים, צריך לדעת, כי בהרבה מערות עשו בכוונה תחילה את הכוכים העליונים הנראים לעין ריקים, כי אכן חששו משודדים, וקברו את הנפטר מתחת לכוכים, ולא רואים כלום. וכך אכן רואים במערת הלל ותלמידיו שבמירון, וכמו שכתב באגרת מסע' מתלמיד האור החיים הק', וז"ל: "ותחת האבן, אבן אחרת חלולה מלאה מים מי גשמים אין כמותם בעולם. ותחת האבן החלולה, הוא הקבר, ולפני ולפנים אבינו הלל הזקן עה"ו, וכן יכול להיות גם במקומות אחרים.

הקברים על ידי הטורקים, ובהיות הדבר בסוף שלטונם שחששו מכל עלה נידף, התנהגו אליו בצורה פראית ביותר, הכו והכו בו באכזריות נוראה עד מות רח"ל.

והנה למרות הסיפור הנורא ומזעזע שהרגו יהודי בעת בניית הכביש, בכל זאת נשכחו הדברים לגמרי, עד כדי כך שמי שטען על המצאותם של קברים במקום היה ללעג וקלס, וכיוון שעלו הדברים על הפרק, עלה הסיפור מתהום השכחה...

כך בדיוק גם בדרך הירידה מציון הרשב"י במירון, למרות שכנראה היו פה ושם יחידים שידעו על המצאותו של בית הקברות מתחת לכביש הירידה, אך במשך השנים נשתכח הדבר, ובפרט שאז לא היה ישוב יהודי במקום, והמבקרים לא זכרו את סלילת הכביש ע"י האנגלים בדרך הירידה.

ויתרה מזו, בשנת תשכ"ד כשעבדו בטבריה בכביש להנחת הציון של המוביל הארצי, חלפו אז רק חמשים שנה ממעשה הטורקים ובכל זאת כמעט ושכחו, ונזכרו רק כשפתחנו את הכביש בשנת תשנ"א, אך במירון מדובר במאורע שכבר היה לפני קרוב למאה שנה: כך שאין כל פלא ששר הממונה על השכחה, עשה את שלו, וגם אין כל כך פלא שנשכח פסקם של הביד"צ דצפת, ובפרט שהישוב החרדי בצפת התפורר כידוע, ורק עתה נמצא הפסק בהשגחה עליונה בארכיון.

שאלה: אבל, כל אחד ידוע שמאז ומתמיד היו כהנים ובתוכם גדולי ישראל שכן הלכו לציון, ולא הייתה שאלה אלא על כניסה בתוך המערה, אבל בחוץ מעולם לא שמענו שהיה איזה ערעור על זה?

תשובה: ראשית, אין הדבר מדויק כלל ועיקר, מאז ומתמיד ידעו שההר מלא קברים, וכמו שמעיד תלמידו של האור החיים הק' זיע"א באגרת מסע', וכך גם היה ידוע במשך השנים וכפי שמעיד הרה"ח ר' יודל סלאנים שליט"א בשם אביו הגה"ק הרמ"ח מסלאנים זי"ע ששר מירון הוא בית קברות גדול, וכך גם מקובל אצל כמה וכמה משפחות כהנים דוגמת משפחת כהן כמו שספרתי מקודם, וכמו ששמעתי מפיו של הרה"ח ר' שמואל צ'צ'יק שהיה בן בית במירון.

ובאשר לשאלה אם כן איך זה שכהנים ובתוכם גדולי ישראל, כן הגיעו לציון. עלינו לדעת, שהדרכים של היום הם לא הדרכים של פעם, הכבישים המובילים כיום למירון, הם חדשים.

בשבילים של פעם לא היו צריכים הכהנים לחשוש, כי לא היה שום ערעור על הדרך, והמקומות שכן היו ידועים כקברים, סומנו, והכהנים נזהרו. (בדיוק כמו שאין להם לחשוש בכל מקום אחר ברחבי הארץ, למרות שבאר"י נקברו ללא ספק מליונים רבים של יהודים, אך כל זמן שאין קבר ידוע, ע"פ ההלכה אין צריך לחשוש), אך בדרכים המובילים כיום למירון נתהוו ערעורים מרובים, וכפי שכבר ערערו הביד"צ מצפת בענין זה, אחרי שהאנגלים סללו את כביש העליה למירון והרחבה שלפני הציון ע"ג קברים, וכתבו: "ידוע שמסביב לחצר היו קברים ידועים מבני ישראל מסומנים שלא ידרכו שמה הכהנים ובזמן האחרון נאבדו, ובפרט עכשיו שעשו מגרש גדול סביב החצר וחפרו ומצאו שם עצמות, ומהצד השני שהיו ג"כ קברים

הבהרה נחוצה

בתקופה האחרונה בעיצומם של ההכנות לדפוס, הגיעו לידינו כו"כ ידיעות חשובות ומוסמכות על מקומות קבורה נוספים במירון הידועים ממקורות שונים, וכן עדכונים נחוצים וחשובים במקומות שכבר ציינו בזה, אמנם מאפס הפנאי לא הספקנו לשבצם ברשימה ובמפה שלפנינו, ומקוים אנו בעז"ה להו"ל בעתיד מהדורא מעודכנת

